

Høgskulen på Vestlandet

Pedagogikk og elevkunnskap 2b 5-10

LU2-PEL415

Predefinert informasjon

Startdato:	16-05-2018 09:00	Termin:	2018 VÅR
Sluttdato:	23-05-2018 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave	Studiepoeng:	15
SIS-kode:	203 LU2-PEL415 1 B-1 2018 VÅR		
Intern sensor:	Kjell Bjørn Minde		

Deltaker

Navn:	Magnus Grip Lunde
Kandidatnr.:	39
HVL-id:	138476@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Ekskursjon i historiefaget	
Antall ord *:	11286	
Navn på veileder *:	Kjell Bjørn Minde & Hein Berdinesen	
Egenerklæring *:	Ja	Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *: Ja

Gruppe

Gruppenavn:	Bacheloroppgave
Gruppenummer:	20
Andre medlemmer i gruppen:	Lars Mellesdal Petterteig

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Ekskursjon i historiefaget

Excursion in the subject of history

Magnus Grip Lunde

Lars Mellesdal Petterteig

Pedagogikk og elevkunnskap, 2b 5-10

Stord/ Høgskulen på Vestlandet/

Grunnskolelærerutdanning

Veiledere: Kjell Bjørn Minde & Hein Berdinesen

Innleveringsdato: 23.05.2018

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Sammendrag

I vårt forskningsarbeid ønsket vi å finne ut mer om ekskursjoner som undervisningsmetode. For å begrense oppgaven valgte vi å se på hvilket utbytte elevene får av denne undervisningsmetoden; vi vurderte å se på hvilket utbytte elevene får fra en ekskursjon kontra tradisjonell klasseromsundervisning. Dette viste seg å bli et for vidt forskningsfelt, og vi ble nødt til å begrense oppgaven ytterligere. Problemstillingen vår ble dermed «Hvilket utbytte mener lærerne elevene får fra en ekskursjon i historiefaget, og hvordan kan det utvikle elevenes historiebevissthet?». Det å dra på ekskursjon er noe mange elever husker fra skolen når de blir eldre, og derfor ser vi på ekskursjon som en viktig undervisningsmetode i dagens skole. Som fremtidige lærere er vi opptatt av at ekskursjoner skal være lærerike og at de skal ha et verdifullt utbytte for elevene, både faglig og sosialt.

Vi har delt teoridelen vår inn i fire deler; Læreplan og tidligere forskning, ekskursjon som begrep, fordeler og ulemper med ekskursjon som undervisningsmetode, og historiebevissthet. Den mest sentrale litteraturen vi har tatt i bruk er *Geografididaktikk for klasserommet* (2015) av Mikkelsen og Sætre, mer spesifikt kapittel 7 om *Ekskursjoner og feltarbeid i skolen – en spennende læringsarena* som er forfattet av Olav Fjær, *Pedagogiske grunntanker* (2012) av Erling Solerød, *Hva skal vi med historie?* (2013) av Kvande og Naastad, *Motivasjon for læring* (2015) av Skaalvik og Skaalvik, og *Læreren med forskerblick* (2011) av Postholm og Jacobsen. Vi har også vist til læreplanen i samfunnsfag og til den generelle delen av læreplanen. De sentrale teoretikerne vi viser til er John Dewey og hans teorier om *Learning by doing and reflection*, og Jerome Bruner og hans nært beslektede *Learning by discovery*.

For å finne svar på problemstillingen vår valgte vi å utføre intervjuer med historielærere, altså en kvalitativ forskningsmetode. Vi intervjuet tre lærere på ungdomstrinnet, da vi tenkte at deres tanker og erfaringer rundt ekskursjon som undervisningsmetode ville være til god hjelp på å finne svar på problemstillingen vår. Vi sendte først inn en forespørsel om å få lov til å intervju dem, deretter sendte vi dem en intervjuguide slik at de kunne forberede seg på spørsmålene våre. På slutten av intervjuet lot vi dem komme med eventuelle relevante saker som de følte at de ikke hadde fått uttrykt gjennom spørsmålene vi stilte. Kort sagt var informantene våre enige om at det viktigste for å få en god ekskursjon er god planlegging. Forarbeidet må være motiverende og gjøre elevene bevisste på hva de skal lære under selve ekskursjonen. Under selve ekskursjonen er det viktig at elevene har et mål, og at de vet hva de skal jobbe med i etterarbeidet. Etterarbeidet bør være en mulighet for elevene til å jobbe

videre med stoffet for å øke sin egen kunnskap om det de har lært, samt en mulighet til å reflektere rundt erfaringene de har gjort seg under selve ekskursjonen. Informantene våre mente at det å lage et konkret produkt under etterarbeidet i form av en skriftlig oppgave, veggavis, eller en presentasjon ville motivere elevene til å jobbe med stoffet i etterkant.

Gjennom arbeidet med denne oppgaven har vi lært at ekskursjon er en undervisningsmetode med både fordeler og ulemper. Ekskursjoner krever mye forarbeid og etterarbeid for at elevene skal få et godt utbytte av dem, og krever derfor mye planlegging fra lærerne sin side. Både tidspress og mangel på økonomiske midler gjør at lærere må tenke kreativt når de skal planlegge ekskursjoner. Bruk av nærområdet og lokalhistorie blir en viktig del av ekskursjonene da disse krever mindre bruk av transportmiddel enn eventuelle bussturer til andre områder. Ved å benytte seg av lokalhistorien og lokalområdet blir også historien mer konkret og nær for elevene, noe som er med på å utvikle deres egen historiebevissthet. Dette kan også påvirke motivasjonen til eleven, da de ser at historien er knyttet nærmere livene deres enn det de kanskje først var klar over. Kort oppsummert kan ekskursjon være en særdeles god undervisningsmetode for de fleste elever, da de får muligheten til å komme seg ut av klasserommet og lære av «virkeligheten» istedenfor å lese om teori i bøker.

I oppgaven vår kommer vi frem til at utbyttet elevene får er mer enn bare faglig, det er også et sosialt utbytte. Ved å flytte seg utenfor klasserommets fire vegger får læreren en unik mulighet til å forsterke relasjoner mellom seg selv og elevene, og elevene seg imellom. Ved at hele trinnet drar på ekskursjon samtidig kan lærerne lage gruppeoppgaver der elevene havner i grupper på tvers av klassene, og slik kan elevene få økt sin sosiale kompetanse ved å jobbe med elever de kanskje ikke kjenner så godt fra før. Ekskursjonen er også en ypperlig mulighet til å benytte seg av ytre motivasjon, altså selve turen til å skape indre motivasjon i form av læringslyst og en forsterket interesse for faget. Alt dette er selvsagt forutsatt at lærerne planlegger ekskursjonen på en god måte.

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN.....	1
1.2 PROBLEMSTILLING	1
1.3 OPPBYGGING AV BACHELOROPPGAVEN	2
2.0 TEORETISK GRUNNLAG	3
2.1 TEORIKAPITTEL.....	3
2.2 LÆREPLAN OG TIDLIGERE FORSKNING	3
2.2.1 <i>John Dewey – Learning by doing and reflection</i>	5
2.2.2 <i>Jerome Bruner – Learning by discovery</i>	5
2.3 ESKURSJON.....	6
2.4 FORDELER OG ULEMPER MED ESKURSJON SOM UNDERVISNINGSMETODE	7
2.4.1 <i>Læringsutbytte</i>	7
2.4.2 <i>Sosiale relasjoner og motivasjon</i>	8
2.5 HISTORIEBEVISSTHET	9
3.0 METODE	11
3.1 VALG AV METODE	12
3.2 KVALITATIV METODE	12
3.3 UTVALG OG GJENNOMFØRING	13
3.4 INTERVJUGUIDE	14
4.0 RESULTAT/PRESENTASJON AV DATA	14
4.1 TANKER OG ERFARINGER FRA INFORMANTENE RUNDT ESKURSJON SOM METODE	14
4.2 HVILKET UTBYTTE FÅR ELEVENE, OG HVORDAN KAN ESKURSJON UTVIKLE ELEVENES HISTORIEBEVISSTHET?	16
4.3 KAN EN LÆRER GJØRE ESKURSJONEN VELLYKKET?.....	18
5.0 DRØFTINGSKAPITLET	20
5.1 RELIABILITET OG VALIDITET	21
5.2 LÆRERNES TANKER OG ERFARINGER RUNDT ESKURSJON.....	21
5.3 ELEVENES UTBYTTE AV EN ESKURSJON	23
5.4 GJENNOMFØRING AV ESKURSJON	26
6.0 KONKLUSJON	27
BIBLIOGRAFI	29
7.0 VEDLEGG	31
7.1 VEDLEGG 1.....	31
7.2 VEDLEGG 2	32

1.0 Innledning

I bacheloroppgaven vår har vi valgt å fokusere på bruken av ekskursjon som undervisningsmetode i samfunnsfag, nærmere bestemt i historie. Ekskursjon er en undervisningsmetode som bryter med den tradisjonelle klasseromsundervisningen, da klassen drar ut av klasserommet for å oppdage, lære, og tilegne seg kunnskap. Dette gjør at den egner seg godt med tanke på tilpasset opplæring, da enkelte elever kan ha lettere for å tilegne seg kunnskap ved at læreren bruker ekskursjon som undervisningsmetode fremfor å ty til vanlig undervisning som skjer innenfor klasserommets fire vegger. Det å dra på ekskursjoner kan også være nyttig med tanke på lærerrollen, da spesielt med tanke på relasjonsbygging mellom lærer og elever. Utenfor klasserommet vil både læreren og elevene bli kjent ved nye sider av hverandre, selv om det fremdeles er i undervisningssammenheng. Selv om en som lærer tar klassen ut av klasserommet så er det fremdeles forventet at en skal sørge for at elevene får et relevant utbytte av undervisningen og at de når målene som læringsplanen har satt for faget.

1.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for vårt valg av tema er begrunnet i vår interesse i historiefaget, samtidig som egne erfaringer fra egen skolegang har vært med på å påvirke valget vårt. Vi har begge vært deltakende elever på ekskursjoner, og har hatt varierende opplevelser med tanke på utbyttet ved selve ekskursjonene. Er læringsutbyttet ved en ekskursjon tilstrekkelig til at det er verdt tiden og ressursene som blir investert for å gjennomføre dem? Hva slags utbytte får egentlig eleven utenom det faglige? Dette er spørsmål som vi vil finne svar på. Som fremtidige lærere i samfunnsfag vil vi ha stor nytte av å finne ut mer om ekskursjon som undervisningsmetode og om hvordan vi kan tilrettelegge for å maksimere elevene sitt utbytte av ekskursjonene. Dette gjelder ikke bare faglig utbytte, men også utbytte som er knyttet til elevene sin motivasjon og relasjonsbygging innad i klassen og mellom lærer og elev.

1.2 Problemstilling

Bruken av ekskursjon kan variere, og det kan derfor være forskjellige måter å vurdere hva slags utbytte ekskursjonen gir. Målet med ekskursjonen, som alle andre former for undervisning, er at eleven skal få økt sin kompetanse i faget. Problemstillingen vår har derfor blitt «Hvilket utbytte mener lærerne elevene får fra en ekskursjon i historiefaget, og hvordan

kan det utvikle elevenes historiebevissthet?»), men vi har også vektlagt spørsmålet om hvordan en ekskursjon blir vellykket. Vi har valgt å avgrense omfanget på oppgaven vår ved å fokusere på hvilket faglig og sosialt utbytte elevene kan få av en ekskursjon, så vel som hvordan ekskursjon som undervisningsmetode kan påvirke elevene sin motivasjon og historiebevissthet.

1.3 Oppbygging av bacheloroppgaven

Teorikapittelet vårt består av fire deler; læreplan og tidligere forskning, begrepet *ekskursjon*, fordeler og ulemper med ekskursjon som undervisningsmetode og historiebevissthet. Først går vi inn i læreplanen og ser hva den sier om temaet, samtidig som vi skal se på tidligere forskning som er gjort på emnet. Her vil vi blant annet se på Dewey sin teori om *learning by doing* og Bruner sin teori om *learning by discovery*. Deretter vil vi definere begrepet ekskursjon før vi ser på hvordan det kan brukes i historiefaget og ser på hva som er viktig å tenke på angående planlegging og utførelse av denne undervisningsmetoden. Her går vi inn på hva som må gjøres av forarbeid og etterarbeid når en jobber med ekskursjoner, samt hva som bør jobbes med under selve ekskursjonen. Vi tar deretter for oss hvordan ekskursjoner kan påvirke motivasjon og hvordan ekskursjon kan brukes med tanke på relasjonsbygging. Vi ser på historiebevissthet og definerer dette før vi vinkler oppgaven litt inn mot dette.

I metodekapittelet gjør vi rede for forskningsmetoden vi har valgt å bruke, som er å intervjuere lærere som underviser i historiefaget på ungdomstrinnet. Her tar vi for oss fordeler og ulemper ved bruken av denne metoden, og vi går konkret gjennom hvordan intervjuene ble utført. Deretter beskriver vi utvalget av informanter til intervjuet før vi går over til å beskrive hvordan intervjuguiden var formet. Deretter går vi over til resultatene vi fikk fra forskningen vi utførte.

I resultatdelen vil vi presentere resultatene vi har funnet på en strukturert og oversiktlig måte, og har derfor delt de innsamlede dataene opp i tre hoveddeler. Den første går på hvilke erfaringer og tanker informantene har om ekskursjon som metode. Den andre delen går på hvilket utbytte læreren mener elevene får fra en ekskursjon i forhold til klasseromsundervisning, og hvordan ekskursjon som undervisningsmetode kan være med på å utvikle elevenes historiebevissthet. Den siste delen tar for seg hvordan informantene arbeider med ekskursjonen med tanke på forarbeid, etterarbeid og arbeid på ekskursjonen.

I drøftingsdelen av oppgaven vil vi drøfte resultatene våre opp mot teorier og kunnskap som blir presentert i teorikapittelet. Her har vi delt kapitlene opp likt som i resultatdelen, slik at det skal bli mest mulig strukturert og oversiktlig. Til slutt vil vi presentere en konklusjon på oppgaven vår, der vi samler de røde trådene i bacheloroppgaven.

2.0 Teoretisk grunnlag

2.1 Teorikapittel

Teorikapittelet vårt består av fire deler; først vil vi se på hva læreplanen sier om emnet, både i den generelle delen av læreplanen og i læreplanen til samfunnsfag, og hvilke læringsteorier og tidligere forskning som allerede eksisterer rundt temaet.

Etter det vil vi definere hva ekskursjon egentlig er, og hvordan det kan og bør brukes som undervisningsmetode. Her vil vi se på hvordan ekskursjon kan brukes i historiefaget, og hva som er viktig å tenke på når det kommer til planlegging og utførelse av selve ekskursjonen. Videre vil vi skrive om hvilke fordeler og ulemper som finnes ved bruk av ekskursjon som undervisningsmetode. Her vil vi ta for oss hvilket læringsutbytte elevene får, hvordan ekskursjon som metode påvirker motivasjon, og hvordan ekskursjon som metode kan brukes med tanke på relasjonsbygging. Avslutningsvis vil vi ta for oss begrepet historiebevissthet og definere begrepet før vi tar for oss hvordan historiebevissthet kommer til uttrykk i skolen i dag.

2.2 Læreplan og tidligere forskning

Først vil vi se litt på hva som finnes av tidligere forskning rundt emnet, slik at vi får en bedre forståelse rundt hva stoffet egentlig handler om. Odd Ragnar Hunnes har skrevet en artikkel publisert i Norsk Geografisk Tidsskrift om læringsperspektiv på ekskursjon som arbeidsmåte. Her peker han på at «når du er der sjølv, ser du også det som skjer utanom ‘kameramodus’». Det du då ser, gjev meir av bakgrunnen og samanhengen» (Hunnes, 2007, s.38). Slik kan inntrykket til elevene bli mer helskapeleg, mer rikt på nyanser, og mer realistisk enn det inntrykket elevene får fra å jobbe med stoffet i klasserommet.

Det er også stoff som kan knyttes opp mot bruken av ekskursjon som metode og historiebevissthet i læreplanen. I den generelle delen av læreplanen, under punktet *kulturarv og identitet* står det skrevet:

Utviklinga av identiteten åt kvar einskild skjer ved at ein lever seg inn i nedarva veremåtar, normer og uttryksformer. Opplæringa skal derfor ta vare på og utdjupe den kjennskapen elevane har til nasjonale og lokale tradisjonar - den heimlege historia og dei særdrag som er vårt bidrag til den kulturelle variasjonen i verda (Utdanningsdirektoratet, 2013).

Dette med å hjelpe elevene til å utvikle sin egen identitet gjennom å hjelpe dem med å ta vare på og utdype kunnskapene elevene har til lokale tradisjoner og lokal historie står sentralt i arbeidet med historiebevissthet, da det gir elevene forutsetninger for å kunne reflektere over hvem man er og hvor man kommer fra. Dette går nærmest hånd i hånd med læreplanen i samfunnsfag sin beskrivelse av hovedområdet historie, der det står at historiedelen i samfunnsfag dreier seg om å utvikle historisk oversikt og innsikt, og å undersøke og drøfte hvordan mennesker og samfunn har forandret seg gjennom tidene. *"Historie omfatter hvordan mennesker skaper bilde av og former sin egen forståelse av fortiden, og hvordan dette innvirker på nåtiden"* (Utdanningsdirektoratet, 2013). Blant kompetansemålene for 10. trinn finner vi flere mål som kan sies å omhandle historiebevissthet, selv om de ikke nevner begrepet eksplisitt. To av disse tar for seg hvordan man fokuserer på forståelse av samtiden. Det ene går ut på at eleven skal kunne finne eksempel på hendelser som har vært med på å forme dagens Norge, og diskutere hvordan samfunnet kunne ha blitt dersom disse hendelsene hadde utviklet seg annerledes, og det andre går ut på at eleven skal kunne presentere utviklingstrekk i norsk historie på 1800-tallet og første halvdel av 1900-tallet og beskrive hvordan de peker fram mot samfunnet i dag (Utdanningsdirektoratet, 2013).

Begge disse kompetansemålene går ut på å bruke eleven sin historiebevissthet for å forstå hvordan fortiden har påvirket det som skjer i nåtiden. Et tredje kompetansemål, som går ut på at eleven skal kunne diskutere viktige omveltninger i samfunnet i nyere tid og reflektere over hvordan dagens samfunn åpner for nye omveltninger, kan sies å bruke eleven sin historiebevissthet for å se hvordan det som skjer i nåtiden kan påvirke det som kommer til å skje i fremtiden.

Utforskeren er et av de fire hovedområdene i læreplanen i samfunnsfag. *Utforskeren* er et hovedområde som griper over og inn i de andre hovedområdene i faget, som for eksempel

historie, og en skal derfor jobbe med kompetansemålene i utforskeren samtidig som man arbeider med mål fra andre hovedområder. Dette hovedområdet handler om hvordan man bygger opp samfunnsfaglig forståelse gjennom nysgjerrighet, undring og skapende aktiviteter (Utdanningsdirektoratet, 2013) noe som ekskursjon som undervisningsmetode egner seg særdeles godt til å gjennomføre.

2.2.1 John Dewey – Learning by doing and reflection

John Dewey er en sentral skikkelse innen aktivitetspedagogikken, og er derfor ikke å komme unna når det er snakk om ekskursjoner. Han så på læring som en kontinuerlig tilpasningsprosess som på ethvert trinn har som mål å øke vekstkapasiteten til individet (Solerød, 2012, s.42). Dewey mente at læring er en aktiv så vel som en sosial prosess, der man lærer ved å gjøre ting og tilegne seg erfaringer. Ved å reflektere over en handling og resultatet av handlingen forstår individet sammenhengen, og er dermed i stand til å lære noe av den, derav uttrykket «*learning by doing and reflection*». Mange former for ekskursjoner bygger på nettopp dette, der det under selve ekskursjonen blir gjort aktiviteter for å øke eleven sitt læringsutbytte. Disse aktivitetene i seg selv vil kanskje ikke øke læringsutbyttet før eleven får reflektert over dem i etterarbeidet med ekskursjonen.

2.2.2 Jerome Bruner – Learning by discovery

Jerome Bruner er en av de mest innflytelsesrike personene innen utdanning og læring i det siste halve århundret. Han mente at pedagogikken måtte orientere seg mot en ny måte å bygge kunnskap på. Han var innstilt på å erstatte behaviorismen med noe annet, og rettet oppmerksomheten mot sosiokulturelle perspektiver på læring. Han mente at det å lære er å gjøre noe sammen med andre (Solerød, 2012, s.229). Bruner var også inne på det med at å lære er å gjøre, som du kan trekke sammenligninger til John Dewey med, men ifølge Solerød (2012, s.229) mente han at å lære er å gjøre ved for eksempel å stille spørsmål. Ved å stille spørsmål og oppdage ting på egenhånd ville individet lære, derav begrepet «*learning by discovery*». Han hadde også et syn om at kunnskapskonstruksjon bygger på erfaringer og opplevelser i praktiske livssituasjoner. Han konkretiserte sitt syn med et eksempel fra historieundervisning. Han viste til at i skolen var historie noe som ofte ble presentert for elevene som noe som ganske enkelt hendte i fortiden. Dette mente han var feil, ettersom at historien blir konstruert av historikere ut i fra tilgjengelige kilder, og at det er denne historien elevene møter i lærebøkene på skolen. Han stilte spørsmål rundt det om at elevene kunne få

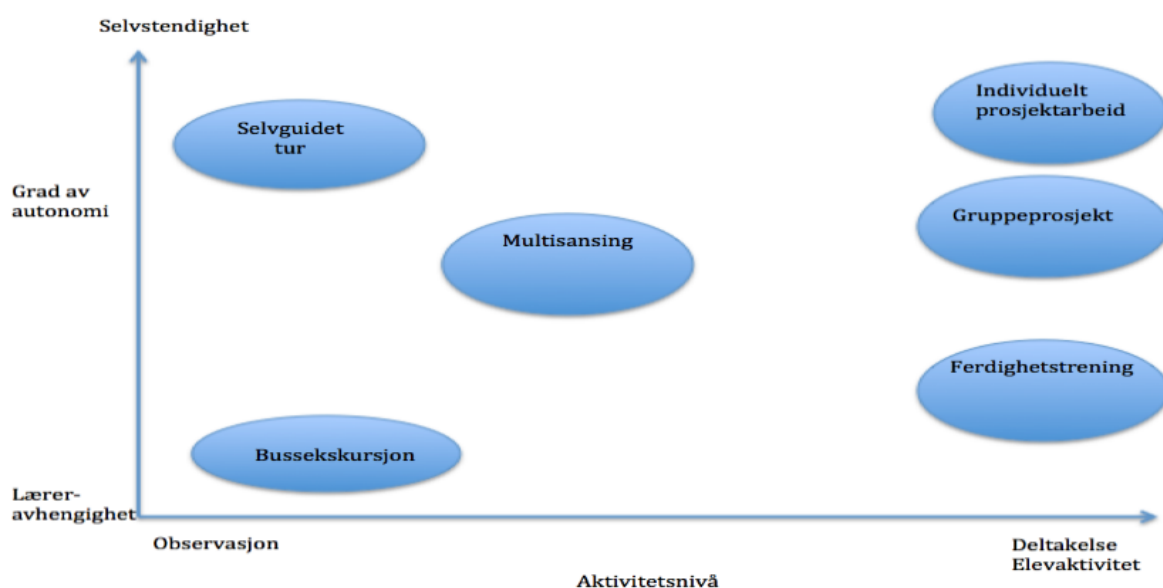
bli presentert for kildene og selv konstruere historien, istedenfor å få det presentert som et ferdig produkt i læreboken. Spørsmålet han stilte da var om barn kan lære å være historikere, eller om de må forbli konsumenter av korrekte historier, skrevet av historikere. Bruner var ikke i tvil om hva han mente var svaret. Han mente at barn burde få oppleve historien selv og lære om den på den måten (Solerød, 2012, s.230).

2.3 Ekskursjon

For å kunne skrive om bruken av ekskursjon, må vi først definere begrepet.

En ekskursjon har tradisjonelt blitt sett på som en guidet tur hvor elever blir tatt med til ulike punkter/steder der de skal observere bestemte fenomener til kommentar fra læreren, ifølge Olav Fjær (Fjær, 2015, s.160). Fjær mener at en ekskursjon kan være mer enn bare dette, og at ekskursjon også kan bli sett på som feltkurs. Med dette mener Fjær at ekskursjon kan være mer enn å bare observere, det kan også inneholde egenaktivitet fra elevene sin side. (Fjær, 2015, s.161). En ekskursjon er tredelt, og består av et *forarbeid* som skaper lyst og nysgjerrighet, selve *ekskursjonen* som skal holde motivasjonen ved like og gi elevene et læringsutbytte, og et *etterarbeid* der elevene får vist frem og videreutviklet sitt faglige utbytte fra ekskursjonen.

Det finnes flere arbeidsmetoder å benytte seg av under en ekskursjon med ulik grad av autonomi, fra læreravhengighet til selvstendighet, og ulik grad av aktivitetsnivå fra observasjon til elevaktivitet og deltagelse, som vist i figur 1.

Figur 1: Ekskursjonens/feltkursets/feltarbeidets spennvidde i arbeidsmetoder. Hentet fra Mikkelsen og Sætre, 2015, s.167.

Variasjon i arbeidsmetoder er stikkord i alle læringsprosesser, og det gjelder også for ekskursjoner, og ved å bruke forskjellige arbeidsmetoder kan alle elevtyper få glede av ekskursjonen. Konkrete oppgaver under ekskursjonen vil kunne aktivisere og engasjere elevene til å lære.

2.4 Fordeler og ulemper med ekskursjon som undervisningsmetode

Ekskursjoner som undervisningsmetode har sine fordeler. Blant annet kan ekskursjoner motivere elever som mangler motivasjon når det kommer til tradisjonell klasseromsundervisning. Den alternative formen for undervisning kan også påvirke elevens læringsutbytte, og ekskursjoner kan være en ypperlig mulighet både for lærer og elever til å bygge sosiale relasjoner med hverandre. Ekskursjoner kommer allikevel ikke uten noen utfordringer. Et spørsmål ifølge Fjæra er om arbeidsbelastningen på lærer og elev er verdt det i forhold til det faglige læringsutbyttet. En annen begrensning ekskursjonen kan møte på er det rent økonomiske med tanke på transport og eventuell kost og losji dersom ekskursjonen varer over flere dager (s.168).

2.4.1 Læringsutbytte

Vi kan ikke snakke om læringsutbytte uten å først definere det. Ifølge Utdanningsdirektoratet handler læringsutbytte om hva den enkelte har lært, og kan utføre etter å ha gjennomført opplæringen (Utdanningsdirektoratet, 2016). *«I læringsutbytte inngår blant annet de verdiene, holdningene, ferdighetene og den kompetansen og kunnskapen elevene og lærlingene tilegner seg gjennom opplæringen.»*

Selv om ekskursjoner kan gi et økt faglig læringsutbytte kontra tradisjonell klasseromsundervisning, kan en også risikere at en får et lavere læringsutbytte. For mye fokus på det faglige læringsutbyttet kan komme på bekostning av elevenes motivasjon og det sosiale aspektet ved ekskursjonen. På den andre siden kan en dårlig planlagt ekskursjon ende opp med for lite fokus på det faglige, slik at den blir en «kosetur» der elevene får et avbrekk fra det faglige. På slike turer kan derimot relasjonsbyggingen i klassen få et større fokus. Det som

kan synes å være nøkkelordet her, er balanse. For å få til en god ekskursjon må en balansere det faglige med det sosiale.

2.4.2 Sosiale relasjoner og motivasjon

Problemstillingen vår legger vekt på hvilket utbytte læreren mener elevene får fra en ekskursjon kontra klasseromsundervisning i historiefaget, og vi mener derfor det er nødvendig å ta for oss begrepene sosiale relasjoner og motivasjon.

Begrepet *sosiale relasjoner* kan vi i klasserommet dele opp i to forskjellige typer relasjoner, nemlig relasjonen mellom eleven og læreren, og relasjonen mellom elevene. Begge disse er viktige med tanke på elevens prestasjoner og motivasjon på skolen, og ifølge Skaalvik og Skaalvik har begge disse formene for relasjoner både en ytre og en indre dimensjon (Skaalvik & Skaalvik, 2015, s.94). Den ytre dimensjonen handler om hvordan elevene blir behandlet, omtalt, og tiltalt av læreren eller medelevene; om elevene blir møtt med respekt og vennlighet på skolen, om de blir inkludert i faglige aktiviteter og lek sammen med de andre elevene. Den indre dimensjonen gjelder derimot den enkelte eleven sin opplevelse av de sosiale relasjonene; om eleven føler seg inkludert, opplever å bli respektert og verdsatt, og om eleven opplever å bli sett av læreren og få den faglige hjelpen og støtten som eleven har behov for. Ved å få faglig hjelp vil elevene være i stand til å forstå lærestoffet og løse faglige problemer, noe som gir elevene mestringserfaringer som fremmer motivasjonen i større grad. På samme måte vil det å bli møtt med respekt, tillit, og varme, altså emosjonell støtte, være sentralt for elevenes trivsel i skolen og dermed deres motivasjon. Skaalvik og Skaalvik skriver også om en undersøkelse som viser at et inkluderende sosialt miljø har positiv betydning for elevenes trivsel, faglige selvoppfattelse og interesse for lærestoffet. Sosiale inkluderende miljø som også har faglig og sosial støtte fra læreren og medelever viser å ha høyere innsats, større trivsel og et større faglig engasjement (Skaalvik & Skaalvik, Skolen som læringsarena, 2013). Vi er av den oppfatning av at ekskursjoner er en ypperlig mulighet for å tilrettelegge relasjonsbygging både mellom lærer-elev og elev-elev, og dermed styrke elevene sin motivasjon i faget.

Når vi snakker om motivasjon kan vi grovt sett dele det inn i to forskjellige deler, og det er indre og ytre motivasjon. *Indre motivasjon* er når du har lyst til å gjennomføre aktiviteten, og dette gir deg glede. Lek og aktiv læring kan være eksempler på indre motivert arbeid. Indre motivert læringsadferd utføres fordi lærestoffet oppleves som interessant, og arbeidet gir

eleven glede og tilfredsstillelse. Ekskursjon som metode kan treffe mange elevers indre motivasjon, ettersom at det fører til aktiv læring og kan spille på elevers interesser. Dersom en elev har stor interesse for andre verdenskrig eller vikingtiden, kan en ekskursjon til et museum eller et historisk sted i nærområdet trigge den indre motivasjonen til eleven. Dette kan føre til at læringsutbyttet til eleven blir høyt, ettersom at han har stor interesse for selve læringsaktiviteten. Gleden og tilfredsstillelsen ligger da i selve aktiviteten eleven gjør eller skal gjennomføre. Skaalvik og Skaalvik skriver at det viktigste skillet mellom indre og ytre motivasjon er interesse. Aktiviteten i seg selv må være engasjerende og fascinerende, ettersom indre motivert arbeid er en selvbestemt atferd (Skaalvik & Skaalvik, Motivasjon for læring, 2016, s.66).

Ytre motivasjon har ofte blitt forstått i sammenheng med at en aktivitet utføres for å oppnå en form for belønning. Vi kan også skille ytre motivasjon mellom *kontrollert* og *autonom* ytre motivasjon. Kontrollert ytre motivasjon vil si at eleven ikke har noe valg, og kan få en følelse av at han eller hun blir tvunget til å utføre en bestemt aktivitet. For å sette det på spissen kan vi si at en elev arbeider for å oppnå en belønning, eller for å slippe unna en eller annen form for straff. Autonom ytre motivasjon handler om hvordan eleven har fått inn skolens verdier for elevatferd og verdien ved å lære skolefagene. Det vil si at de arbeider ikke bare for å gjøre det godt på skolen, men de arbeider fordi de har sett verdien av å lære seg de forskjellige skolefagene med tanke på videre utdanning og livet videre (Skaalvik & Skaalvik, Motivasjon for læring, 2016, s.67). Begge disse formene for motivasjon er relevante i klasserommet, og kan begge styrkes gjennom å gjennomføre en ekskursjon. Elevene har forskjellige interesser, og derfor kan det være motivasjonsbyggende for noen å få oppleve historien, istedenfor kun å lese om den. På samme måte kan en ekskursjon oppleves som ytre motivasjon da de får et avbrekk fra den tradisjonelle klasseromsundervisningen.

2.5 Historiebevissthet

Historiebevissthet er et begrep vi har valgt å definere i denne oppgaven, da vi har en hypotese om at ekskursjon som undervisningsmetode kan hjelpe læreren å gjøre elevene historiebevisste i mye større grad enn det tradisjonell klasseromsundervisning kan.

Historiebevissthet handler, kort fortalt, om måten vi orienterer oss på i tid, som et samspill

mellom nåtidsforståelse, fortidsfortolkning og framtid forventninger. Den danske historiedidaktikeren Sven Sødring Jensen beskriver historiebevissthet slik:

“En nærværende visshet om at mennesket, alle samfunnsinstitusjoner og alle samlivsformer eksisterer i tid, at de alltid har et opphav og en fremtid, og at de ikke er uttrykk for noe som er stabilt, uforanderlig, og uten forutsetninger.” (Kvande & Naastad, 2013, s. 46).

Historiebevissthet slik vi kjenner det er et forholdsvis nytt begrep som ble en viktig del av historiedidaktikken på slutten av 1970-tallet (Lund, 2011, s. 24). Alle mennesker har en viss grad av historiebevissthet hvor de tre tidsdimensjonene, fortid, nåtid og fremtid, spiller sammen og danner en mer eller mindre bevisst indre sammenheng. Historiebevissthet spiller altså ikke bare på fortiden, som ofte er det første vi tenker på når vi hører ordet *historie*, men også på det som skjer i nåtiden. Vår tolkning av fortiden og forståelse av nåtiden former forventningene vi har til fremtiden, og sammen skaper disse en reflektert forståelse av hvem man er, hvor man kommer fra, og hvor man har tenkt seg. Å være historiebevisst vil altså si at man kan sette seg selv inn i en historisk kontekst i tid og rom; man er i stand til å historisere seg selv, og en kan derfor si at historiebevissthet kan ha en identitetsskapende funksjon.

En sentral tese i teorien om historiebevissthet er at historien er en grunn dimensjon i selvforståelsen til alle mennesker, ifølge historiedidaktikeren Ola Svein Stugu (sitert i Kvande & Naastad, 2013, s. 46). Han påstår videre at et individ som kan reflektere over sin egen historiebevissthet forstår at det er skapt av historiske prosesser, men også at det har evner og kapasitet til å påvirke sin egen situasjon (Kvande & Naastad, 2013, s. 46).

Bernard Eric Jensen peker blant annet på at historiebevisstheten får ulike funksjoner alt etter hva man legger mest vekt på. Dersom vekten ligger på å fortolke fortiden, kan vi snakke om historiebevissthetenens “erindrende funksjon”; en minnefunksjon. Fokuserer man derimot på forståelse av samtiden, vil funksjonen være diagnostiserende - der man kan bruke historiebevisstheten til å analysere dagens samfunn. Dersom fremtid forventningene er det vesentlige, vil funksjonen være “anticiperende” ved at historiebevisstheten kan hjelpe oss til å gjøre mer kvalifiserte antakelser om hva som kan skje. I en skolesammenheng er det kanskje en annen av Jensens inndelinger som fremstår som mer fruktbar enn denne tredelingen. Her setter han opp en sammenheng mellom hvordan historiebevisstheten kan arte seg for den

enkelte, og hva det kan ha å si for hvordan man i neste omgang bruker historie (Kvande & Naastad, 2013, s. 47).

En nyere studie tyder på at begrepet historiebevissthet ikke har noen fremtredende plass i historielærerens planlegging og gjennomføring av undervisning (Paulssen 2011 ifølge Kvande & Naastad, s.50). Historien sin relevans for dagens samfunn er allikevel en de legitimerende grunnene til at faget består i dagens skole da elevene skal “lære av historien”, og en snakker ofte om å lære av fortidens feil. Dette tyder på at lærerne likevel sørger for at elevene får en viss form for historiebevissthet gjennom forholdet mellom fortid, samtid, og til dels fremtid i undervisningen selv om selve begrepet historiebevissthet ikke blir nevnt eller brukt eksplisitt i undervisningen. Det å lære av historien er en god ambisjon både på individuelt og kollektivt plan, men skal denne ambisjonen ha noe for seg forutsetter den at elevene selv har forutsetninger for å kunne leve seg inn i historien. Uten en viss gjenkjennelse av situasjoner, hendelser og menneskers virkelighetsoppfatninger på et analytisk så vel som følelsesmessig plan kan man vanskelig lære av historien - i alle fall ikke av konkrete fortidige hendelsesforløp (Kvande & Naastad, s.50). Selv om vi har en definisjon av historiebevissthet kan det være vanskelig å operasjonalisere historiebevissthetsbegrepet for forskningsmål, noe som er viktig for å kunne finne ut hvordan historiebevissthet arter seg og kan utvikles i en konkret praktisk sammenheng. Historiebevissthet er ikke nevnt eksplisitt i læreplanen, men ligger innbakt i flere av læreplanens mål, noe vi vil se mer på i neste del av kapittelet.

3.0 Metode

Her i dette kapittelet skal vi belyse og begrunne vårt valg av metode, og vi skal vurdere metodens sterke og svake sider med et kritisk syn. Vi skal også beskrive og begrunne våre valg av informanter som vil være grunnlaget for informasjonen for vår forskning.

For å kunne gjennomføre innhenting av data til forskningen vår, er vi nødt til å velge en metode for innhenting av data. Det er et tradisjonelt skille mellom den kvantitative og kvalitative datainnsamlingsmetoden, ettersom de forskjellige metodene gir deg ulike typer av informasjon.

3.1 Valg av metode

Vi har valgt å gjennomføre et kvalitativt intervju for å finne svar på vår problemstilling. Et kvalitativt intervju er et intervju der vi møter informanten ansikt til ansikt og stiller spørsmål for å hente informasjon. Grunnen til at vi har valgt denne metoden er på grunn av vår problemstilling. Vi er interesserte i å finne ut hva lærere mener om elevenes læringsutbytte fra en ekskursjon, kontra tradisjonell klasseromsundervisning. Vi er interesserte i å gå i dybden hos hver enkelt informant, der vi lurer på hvilke prosesser og tanker de forskjellige lærerne har om emnet. Det kunne vært en mulighet å gjennomføre en kvantitativ undersøkelse gjennom et spørreskjema, men vi har behov for å finne ut informantens personlige tanker og meninger, og det er vanskelig å oppnå gjennom et låst spørreskjema.

3.2 Kvalitativ metode

Den kvalitative metoden har mer fokus på enkeltindividet enn en større gruppe. Metoden blir gjerne brukt dersom det er behov for å gå i dybden for å hente ut informasjonen. Dette vil si at informantene har muligheten til å svare mer utdypende, og dette kan føre til at informasjonen du får fra hver informant kan være mer presis og gjerne mer forskjellig og variert. Du får med andre ord muligheten til å grave etter informasjon, og du får mer personlige svar på det du lurer på fra informanten. (Postholm & Jacobsen, 2014)

Selv om vi mener at et kvalitativt intervju er det valget for vår oppgave, har det også sine sterke og svake sider. Når vi gjennomfører et kvalitativt intervju, sitter vi ansikt-til-ansikt med informanten vår, og dette kan føre til både fordeler og ulemper for vårt intervju og resultatene vi får.

Fordelene med et kvalitativt intervju er at vi sitter ansikt-til-ansikt med informanten. Dette gjør at vi har muligheten til å observere kroppsspråk og ansiktsuttrykk på informanten mens vi spør våre spørsmål. I følge Frey og Oishi (1995) er det en klar fordel med et ansikt-til-ansikt intervju, ettersom studier tyder på at informanten føler det er vanskeligere å snakke usant når man sitter rett ovenfor et annet menneske (Postholm & Jacobsen, 2014, s.68).

Selv om det er mange fordeler ved å bruke denne metoden, finnes det også visse ulemper som må tas i betraktning. Ansikt-til-ansikt-intervjuer kan være ganske kostnadskreven, fordi vi

som intervjuere må forflytte oss fysisk. Hvis informantene våre er spredt på et stort område geografisk, kan det bli ganske omfattende med tanke på kostnader. En annen ulempe kan oppstå dersom vi som forskere og intervjuere ikke klarer å etablere et tillitsforhold til informanten. En situasjon der to mennesker sitter rett overfor hverandre, kan oppleves som lite anonym for informanten dersom tillitsforholdet er dårlig. Dette kan føre til at informanten blir mer forsiktig i sine uttalelser (Postholm & Jacobsen, 2014, s.69).

3.3 Utvalg og gjennomføring

For å gjennomføre innsamlingen av data, var vi også nødt til å finne informanter. De informantene som var mest relevante for vår problemstilling, er lærere i ungdomsskolen som har erfaring med ekskursjon som læringsmetode. I hovedsak ønsket vi lærere som har gjennomført ekskursjoner i relevanse med historiefaget. Dette ønsket vi fordi vi ønsket oss lærere som har vært gjennom prosessen med en ekskursjon flere ganger, og fordi de da mest sannsynlig har gjort seg opp en tanke om hvilket utbytte elevene får av å reise på ekskursjon.

Utvalget vårt bestod av tre lærere ved en skole i Hordaland. Alle informantene var lærere på ungdomstrinnet, og alle underviste i samfunnsfag og hadde erfaringer med å bruke ekskursjon som læringsmetode. Ettersom at vi intervjuet tre lærere fra den samme skolen, er ikke funnene våre representative for lærere på landsbasis. Deres tanker og erfaringer rundt ekskursjon som læringsmetode kan være vidt forskjellig fra hva lærere i andre kommuner ved andre skoler har. Vi føler derimot at informantene ga oss tilstrekkelige svar med tanke på problemstillingen vår, og vi føler ikke at det er noe som vi ikke fikk svar på eller som er uklart når vi skal arbeide videre med de innsamlede dataene.

Når vi gjennomførte det kvalitative intervjuet, møtte vi informantene på skolen der de jobber. Intervjuene foregikk på et grupperom der vi satt alene med informanten og tok opp intervjuet på en båndopptaker. Når vi startet båndopptakeren informerte vi informantene om at intervjuet ble tatt opp for transkribering, og vi fikk bekreftet at vi hadde deres samtykke til dette. I etterkant transkriberte vi lydfilene, før vi makulerte dem når vi hadde transkribert ferdig.

3.4 Intervjuguide

Informantene våre fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd, slik at de hadde mulighet til å forberede seg på selve intervjuet. Intervjuguiden vår bestod av 11 spørsmål, der det første spørsmålet som handlet om hvilke erfaringer informantene hadde med ekskursjon, inneholdt fire «underspørsmål» for å få svar på hvilket klassetrinn det var snakk om, størrelsen på klassen(e), i hvilken sammenheng det skjedde (museum, lokalområde etc.) og hvordan det var organisert. Om de var alene eller om de hadde flere lærere eller foreldre med. Det andre spørsmålet gikk inn på hvilke tanker informantene har om ekskursjon som undervisningsmetode, mens de resterende 9 spørsmålene ble stilt for å få svar rundt problemstillingen vår.

4.0 Resultat/presentasjon av data

Vi har intervjuet tre lærere fra en skole i Hordaland om hvilke tanker de har rundt emnet ekskursjon, og hva de mener med tanke på problemstillingen vår. Vi hadde med oss en båndopptaker på intervjuet, slik at vi kunne transkribere lydfilen før vi makulerte den for å bevare anonymitet med tanke på de etiske aspektene.

For å presentere resultatene vi har samlet inn på en strukturert og oversiktlig måte, har vi delt de innsamlede dataene opp i tre hoveddeler. Den første går på hvilke erfaringer og tanker informantene har om ekskursjon som metode. Den andre delen går på hvilket utbytte læreren mener elevene får fra en ekskursjon i forhold til klasseromsundervisning, og hvordan ekskursjon som undervisningsmetode kan være med på å utvikle elevenes historiebevissthet. Den siste delen tar for seg hvordan informantene arbeider med ekskursjonen med tanke på forarbeid, etterarbeid og arbeid på ekskursjonen.

4.1 Tanker og erfaringer fra informantene rundt ekskursjon som metode

Erfaringene informantene har gjort seg med ekskursjon som metode viste seg å være ganske like. Alle tre informantene sa at de har brukt ekskursjon ganske mye, og at de er veldig opptatt av at det bør brukes så ofte som mulig. Informant nummer 3 var veldig tydelig på det og mente at det burde brukes mer, men at ting som tid og økonomi satte en stopper for at det kunne brukes så ofte. *«Vi ligger egentlig midt i smørøyet for å ha ekskursjon, men det som binder oss er økonomi til transport og antall timer»* (informant 3).

Det kom frem blant alle informantene at de bruker nærområdet og lokalmiljøet mye når de arrangerer ekskursjoner. Det kom også frem at alle informantene hadde en viss variasjon når det kom til ekskursjonssted. Alle sa at de brukte området utenfor skolen, at de noen ganger besøkte lokale museer og at de syklet til steder i nærområdet. En annen ting alle informantene hadde til felles var at de alle som oftest pleide å ha ekskursjoner trinnvis, og ikke klassevis. Dette vil si at for eksempel alle klassene på 8.trinnet var med på ekskursjonen, og ikke bare én 8.klasse. Dette førte til at de kunne bli alt fra 60-90 elever på hver ekskursjon. Informant 3 sa derimot at de delte seg opp i grupper, gjerne klassevis, når de ankom ekskursjonsstedet. Dette var tilfellet når de besøkte steder i nærområdet, mens når de besøkte museer holdt de seg stort sett samlet ettersom at det besøket ble ledet av en museumspedagog.

Informant 1 gikk inn på dette med økonomi når han pratet om hvilke erfaringer han hadde med ekskursjon, og kom inn på dette med å bruke eldre mennesker eller pensjonister som en ressurs. Han sa at det er mange som sitter inne med mye kunnskap om forskjellige emner, og at de veldig ofte er villige til å dele sine kunnskaper med elevene. Dermed var informant 1 klar på at det kunne være en fordel å kunne inkludere pensjonister i skolen, gjerne ved å invitere dem på et besøk slik at de kan dele sine erfaringer med elevene. Dette mente han kunne være en form for løsning på det økonomiske og tidspresset en ekskursjon krever.

På spørsmål om hvordan ekskursjonen ble gjennomført og om det noen gang ble knyttet inn foreldre, kom det frem blant informantene at dette veldig sjelden ble gjort. Informant 2 sa derimot at han hadde hatt med seg foreldre på noen ekskursjoner, og at dette var veldig greit dersom det var behov for transport til ekskursjonsstedet. Det var derimot sjelden at dette skjedde, og at det som regel var lærere og assistenter som var til stede på ekskursjonene.

Informant 1 og 3 nevnte at de var veldig positive til ekskursjon, ettersom at elevene får en litt annerledes setting enn når de er i klasserommet. Informant 1 begrunnet utsagnet sitt med at han trodde veldig på at hvis en elev gjør noe, så lærer en det. Han sa at:

«Når en bare skal lese eller høre så er det ikke alle som får det med seg. Men hvis en gjør ting, og det gjør en jo på ekskursjon, så lærer en på en annen måte, og jeg har veldig tro på det gjennom de erfaringene jeg har gjort» (informant 1).

Informant 3 sa at han var veldig for ekskursjoner ettersom at elevene får en viss nærhet til det de skal lære, og de knytter også gjenstander, historiske objekt og steder til hendelser som har vært viktige i historien. Han sier at dette kan gjelde både lokalt, men også i et historisk perspektiv ved å se på omveltninger som har skjedd i samfunnet som kriger og/eller industrielle revolusjoner.

4.2 Hvilket utbytte får elevene, og hvordan kan ekskursjon utvikle elevenes historiebevissthet?

På spørsmål om hvilket utbytte elevene får fra en ekskursjon i forhold til tradisjonell klasseromsundervisning kom det mye likt frem fra informantene, men også noen forskjeller kom frem.

Informant 1 snakket om hvor viktig han mente kombinasjonen av disse to metodene er. Han mente at gjennom en ekskursjon kan elevene få helt andre referanser til stoffet enn hva de gjerne gjør i klasserommet, men at det er viktig å knytte disse referansene inn i videre arbeid i klasserommet for at elevene skal få et størst mulig læringsutbytte. Han sa videre at han mente at kombinasjonen av disse to metodene, ekskursjon og tradisjonell klasseromsundervisning, på en måte er nøkkelen til at læringsutbytte skal bli høyest mulig. Så ikke den ene eller den andre, men sammen så tror han at det er veldig nyttig.

Informant 2 fortalte om hvordan en ekskursjon kan være aktiverende og motiverende for elevene, ettersom det er noe som skiller seg litt ut i fra det vanlige. Han mente at elevene vil få et utbytte som kan få dem til å tenke «ah, der var vi på ekskursjon en gang med klassen, og da lærte vi om vikingtiden». Han sa at det er fullt mulig at ting fester seg bedre dersom en bruker ekskursjon i forhold til tradisjonell klasseromsundervisning. Men han var også klar på at den tradisjonelle klasseromsundervisningen kunne gi et tilsvarende faglig utbytte, og kanskje et bedre. Han var usikker på om det var noen forskjeller i selve læringen hos elevene, men trodde likevel at enkelte ting kunne feste seg bedre dersom elevene fysisk opplevde noe gjennom en ekskursjon.

Informant 3 sa mye som støttet det informant 2 mente. Han var også veldig inne på dette med å oppleve noe vil skape en større nærhet til temaet. Han sa:

«Det er rekvisitter og historiske gjenstander, så jeg tror det sitter mer for da har de noe å knytte tema og hendelsen i forhold til når du går gjennom det i et klasserom så blir det gjerne en av de mange tingene som er blitt gått i gjennom og så skal du på en måte prøve å huske forskjellene fra tema til tema» (informant 3).

Informant 1 var ganske klar på at han mente at ekskursjoner kunne være med på å utvikle elevenes historiebevissthet. Han sa det at mange elever har hørt om ting som har skjedd før, men de har gjerne ikke et dypt innblikk i hvordan det var før eller hvorfor det var slik. Det er også få elever som har en klar forståelse om hvorfor vi har det slik vi har det i dag. Han mente at gjennom ekskursjonen får elevene forskjellige referansepunkt til ting som har skjedd, og han mener det da blir lettere for dem å reflektere over det i etterkant. Han var veldig opptatt av at hvis elevene skal forstå ting, så bør de få være med å oppleve det. Dermed mente han at elevene fikk en mye bedre historiebevissthet enn om de bare var i klasserommet. Informant 3 sa også mye av det samme rundt dette, og mente historiebevisstheten ble bedre ved å bruke ekskursjon som metode.

Informant 2 var også inne på at han mente at ekskursjon kunne være med på å utvikle elevenes historiebevissthet. Et spesifikt eksempel han dro frem var at han hadde hatt med seg elevene ut for å forstå hvordan lokalsamfunnet var før. Da møtte de eldre mennesker som fortalte dem hvordan de hadde det før, de fikk kle seg ut i gamle klær og de lekte leker som ble lekt på den tida. Dette mente informant 2 var med på å bygge en mye bedre forståelse hos elevene om hvordan det var før, og hvor mye det har utviklet seg frem til i dag.

Når det kommer til hvilket utbytte elevene får fra en ekskursjon så har en jo ikke bare læringsutbytte, men også et sosialt utbytte. Informant 1 mener at det å være ute, og ikke bare være bundet av så mange mål, kan være med på å styrke den sosiale kompetansen. Han mener også at elevene får en bedre innsikt i hvordan det er å samarbeide med andre, finne ut av ting selv og at slike ting er ting de vil få nytte av senere i livet. Han sa videre at det sosiale utbyttet er kjempeviktig, men at det også kreves litt av de voksne for at elevene skal få dette utbyttet. Lærerne kan ikke bare sette grupper sammen tilfeldig, men det må være en tanke bak alt. Han sier også at han mener at lærer-elev må ha en god relasjon for at elevene skal kunne bygge gode relasjoner mellom hverandre.

Informant 3 svarte at han trodde det var på ekskursjoner elevene har mest utbytte når det kommer til det sosiale. Dette i forhold til sosiale koder i samfunnet og næringslivet, men også dette med gjensidig respekt. De får se hvordan folk oppfører seg mot hverandre. De får en helt annen setting der de kan prøve seg ut, mens i klasserommet er de mer bundet til «elevrollen».

Informant 2 var også inne på dette med at elevene får prøve seg utenfor skoleveggene og at de møter på nye folk. Han sa også at han har opplevd at elever som gjerne er ganske stille i klasserommet og synes det er tungt å sitte inne med skolearbeid, at de fremstår som friere og på en annen måte enn i klasserommet. Han var også opptatt av dette med å oppfordre elevene til å snakke med noen andre enn bestevennene som de alltid snakker med på skolen, og han plasserer gjerne elevene i bestemte grupper for å fremme dette. Videre sa han at aktiviteter som ikke har så mye faglig tyngde kan være veldig givende med tanke på det sosiale utbyttet. For eksempel sykkelturen bort, grilling av pølser eller andre ting.

4.3 Kan en lærer gjøre ekskursjonen vellykket?

Spørsmålene som informantene svarte på her var om hvordan de arbeidet med forarbeid, hvordan de organiserte ekskursjonen, hva de arbeidet med på selve ekskursjonen og hvilket etterarbeid de gjør for at elevene skal få et størst mulig utbytte av ekskursjonen.

Når det kommer til forarbeid så sa informant 1 at han har vært med på ekskursjoner der elevene knapt vet hva de skal, mens andre ganger har elevene vært med i planleggingsfasen. Han mener at lærerne som skal være med må gjøre et solid grunnarbeid med tanke på planlegging, gjerne fra tidligere erfaringer.

Informant 2 og 3 hadde mer fokus på det faglige når det kom til forarbeid. De mente at det var vesentlig at elevene hadde et grunnlag av forkunnskaper for at de skulle kunne bruke og utvikle disse kunnskapene på ekskursjonen. Alle informantene var klare på at de syns ekskursjonene burde ha en sammenheng med de aktuelle temaene i faget, slik at det ble en sammenheng i det. En form for prosess. Informant 2 mente at en ekskursjon som ikke har sammenheng med kompetansemålene og temaet for perioden vil fremstå som en frittstående «happening» som kanskje vil ha mest sosialt utbytte. Han sa at ut i fra erfaringene han har gjort seg bør en forberede elevene på hva som skal skje. Med andre ord så må de kunne forstå hva det er de er med på, altså hvorfor ekskursjonen blir gjennomført. De må være bevisste på

at ekskursjonen skjer i en faglig sammenheng med det de driver med på skolen, slik at de kan knytte det opp mot det og at de får flere knagger å henge stoffet på.

Videre så kom vi inn på dette med hva som bør gjøres under selve ekskursjonen. Her hadde informantene noen ulike meninger, og vi kom inn på om de mente elevene burde ha noen form for oppgaver på ekskursjonen og i hvilken grad lærerne styrte ekskursjonen. Informant 2 sa at han var opptatt av å styre elevene når de er på ekskursjon, ettersom de pleide å reise trinnvis med opp mot 90 elever. Han var derimot ikke i mot at de skulle få utforske ting selv, men at de skulle ha et klart formål hvis de skulle få gå på egenhånd. Han mente at det ikke kunne bli noe meningsfullt utbytte om lærerne bare lot elevene gå rundt og utforske selv og om lærerne bare «slipper dem fri». Dermed var informant 2 klar på at det å styre elevene er ganske nødvendig under en ekskursjon. Informant 3 var også klar på at en ekskursjon må styres av læreren. Han var klar på at en må være veldig konkret på hva de skal gjøre når de er på en ekskursjon, og at læreren må være sikker på at alle har forstått hva de skal. Han var også inne på dette med oppførsel. Hvis ekskursjonen er til et museum, mente han at det bør være fokus på hvordan de skal oppføre seg og hva som forventes på et museum før de reiser bort. Han mente også at det å holde elevenes fokus oppe på en museumstur er noe av det mer krevende du kommer borti, ettersom at du skal sørge for at de tar i mot kunnskapen uten at de blir avledet av det rundt dem som er spennende, eller ikke spennende. Informant 1 var derimot veldig klar på at han var positiv til å trekke inn såkalte eksperter, eller museumspedagoger. Han sa at det er jo klart at for- og etterarbeid er lærernes ansvar, men at det var veldig fint å kunne knytte inn ekspertise på ekskursjoner. Han begrunnet dette ved å si: *«For å liksom maksimere læringen for elevene, så er det viktig at vi også kan se våre egne begrensninger og det å våge å knytte inn andre»*.

Alle informantene var derimot enige når det kom til om elevene måtte ha noen oppgaver underveis på ekskursjonen. Alle mente dette var både nyttig og nødvendig. Dette begrunnet de i at det ville øke kunnskapene deres om emnet, men også at det var for å engasjere elevene. På museer kom de ofte til et ferdigspikret opplegg, mens på ekskursjoner de arrangerte selv mente de det var nødvendig å ha et opplegg der elevene skulle arbeide og finne informasjon på egenhånd etter instruks fra lærerne. Informant 2 sa også at om elevene gjør noe de synes er litt aktiverende eller til og med artig, så er det noe som hjelper dem med å huske selve ekskursjonen og formålet med den.

Når det kom til hvilket etterarbeid elevene bør gjøre for å få et størst mulig utbytte, var alle informantene enige om at et etterarbeid er helt nødvendig. Det er også en enighet om at det bør arbeides med det enten skriftlig eller i form for en presentasjon. Informant 1 var opptatt av at elevene skal få skape seg noen tanker og refleksjoner om ekskursjonen de har vært på, og at de skal bruke dette i det videre arbeidet. Om det er en presentasjon, en fagtekst eller noe annet varierer veldig, men elevene bør arbeide videre med den kunnskapen de trakk til seg på ekskursjonen.

Avslutningsvis kom alle informantene inn på hvor viktig de mente det var med ekskursjoner i skolen, ettersom det tilbyr et helt annet utbytte enn hva den tradisjonelle klasseromsundervisningen. De sa også alle det samme, og det var at de ville brukt ekskursjon mye mer dersom faktorer som tid og økonomi hadde tillatt det. Det kom også frem blant alle informantene at de mente det måtte være en tanke bak ekskursjonen, ellers var det lite vits å gjøre det med tanke på det faglige og sosiale utbyttet.

5.0 Drøftingskapitlet

I dette kapitlet skal vi ta for oss de viktigste funnene vi har gjort oss i vår forskning, og vi skal knytte det opp mot relevant teori og deretter drøfte det mot vår problemstilling. Gjennom drøftingen vår vil vi prøve å svare på vår problemstilling: «Hvilket utbytte mener lærerne elevene får fra en ekskursjon i historiefaget, og hvordan kan det utvikle elevenes historiebevissthet?». I hele kapitlet er det gjennomgående at vi har fokus på reliabiliteten og validiteten til materialet vårt; Hvor pålitelige er funnene våre, og har vi undersøkt det vi skulle undersøke? For at kapitlet skal bli mest mulig ryddig og strukturert, har vi valgt å dele kapitlet i tre deler; Først vil vi drøfte rundt intervjuobjektene tanker og erfaringer rundt ekskursjon som undervisningsmetode, og se på likheter og ulikheter mellom dem og om det har noe å si med tanke på deres syn på ekskursjon. Deretter vil vi prøve å finne svar på hvilket utbytte elevene får av en ekskursjon og sammenligne det med det utbyttet elevene får fra tradisjonell klasseromsundervisning, med fokus på det faglige utbyttet, det sosiale utbyttet, motivasjon og historiebevissthet. Avslutningsvis vil vi drøfte intervjuobjektene sine tanker om hvordan en ekskursjon bør gjennomføres for at elevene skal få et størst mulig utbytte, med fokus på hva slags arbeid som bør bli gjort i forkant av en ekskursjon, under selve ekskursjonen og etter endt ekskursjon.

5.1 Reliabilitet og validitet

Vi kan ikke drøfte funnene våre uten å diskutere funnenes reliabilitet og validitet. I intervjuet har vi vært ute etter å få vite mer om informantene sine personlige erfaringer og tanker rundt ekskursjon, Så funnene våre kan være forskjellige fra de funnene andre som etterprøver forskningen vår med andre informanter. På den andre siden ser informantene våre ut til å være ganske enige med hverandre, noe en kan bruke som argument for at funnene er pålitelige. Det at informantene våre jobber på samme skole er en annen faktor som kan påvirke funnene våre sin reliabilitet; siden funnene er fra samme skole kan det være at de ikke er representative for andre skoler eller den norske ungdomskolen generelt.

Informantene vi har intervjuet jobber som lærere i samfunnsfag, og har erfaring med å bruke ekskursjon som undervisningsmetode. De er dermed gode kilder med kunnskap om emnet, noe som styrker validiteten til funnene vi har gjort. Det som kan svekke validiteten vår er at det meste av dataene vi har samlet inn kommer fra svar på spørsmål i intervjuet. Dette er opplysninger som er direkte styrt av oss, forskerne, da vi bare får svar på de spørsmålene vi har laget på forhånd. Dersom informantene oppfatter spørsmålene våre som ledende, kan det svekke validiteten til funnene våre da det er en fare for at informantene svarer det de tror vi vil høre istedenfor å svare ærlig på spørsmålene. Dersom intervjuet hadde lagt opp til friere, uoppfordrede svar fra informantene, ville disse hatt en større validitet da det ville vært vanskeligere for informantene å svare det de tror vi vil høre.

5.2 Lærernes tanker og erfaringer rundt ekskursjon

Funnene i intervjuene viser at lærere er positive til å bruke ekskursjon som undervisningsmetode. Alle de tre informantene våre sa i intervjuene vi utførte at de har brukt ekskursjon ganske mye, og at de er opptatt av at det bør brukes så ofte som mulig.

Informant 1 og 3 trekker frem det at elevene får en annen opplevelse gjennom en ekskursjon enn dersom de hadde gått gjennom stoffet ved hjelp av tradisjonell klasseromsundervisning. Informant 1 sier at han har troen på at elevene kan lære mye gjennom ekskursjon på en annen måte enn det en lærer i klasserommet; «*Men hvis en gjør ting, og det gjør en jo på ekskursjon, så lærer en på en annen måte*». Dette er helt i tråd med Dewey sine tanker om *learning by doing and reflection*, at en lærer ved å utføre aktiviteter og handlinger og tilegne seg erfaringer ved å reflektere over det en har gjort og de resultatene handlingene våre har hatt. Et av informant 3 sine argumenter for å bruke ekskursjon i undervisningen var at gjennom ekskursjoner får elevene en viss nærhet til det de skal lære som de ikke får i klasserommet. Ved å dra på ekskursjon får elevene sjansen til å knytte gjenstander, historiske

objekt og steder til hendelser som har vært viktige i historien. Bruner mente at barn burde få oppleve historien selv og lære om den, at elevene burde bli presentert for kildene og selv konstruere historien istedenfor å få det presentert som et ferdig produkt i læreboken (Solerød, 2012, s.230). Ved å dra på ekskursjon får elevene oppdage og oppleve ting på egenhånd fremfor å lese om dem i bøker, og slik vil elevene lære, ifølge Bruner sine teorier om *learning by discovery*.

Det er tydelig at det er viktig for lærerne at elevaktivitet er i fokus; elevene skal være i aktivitet og lære av det. Dette fokuset på elevaktivitet finner vi igjen i utforskeren, et av hovedområdene i samfunnsfag, som handler om hvordan man bygger opp samfunnsfaglig forståelse gjennom nysgjerrighet, undring, og skapende aktiviteter. Gjennom disse aktivitetene i ekskursjoner i historiefaget vil elevene «oppleve» historien på egenhånd og dermed utvikle en større grad av historiebevissthet.

En annen ting som kom frem under intervjuet vårt angående lærere sine tanker og erfaringer er dette med økonomi. «*Vi ligger egentlig midt i smørøyet for å ha ekskursjon, men det som binder oss er økonomi til transport og antall timer.*», sier informant 3. Han mente at ekskursjon som undervisningsmetode burde brukes mer, men at økonomiske forhold gjør at skolene ikke kan bruke ekskursjon i så stor grad som de selv ønsker. Skolene har ofte ikke økonomi nok til å kunne leie inn transport hver gang elevene skal på ekskursjon, og på grunn av gratisprinsippet kan ikke kommunen kreve at elever eller foreldre dekker utgiftene til transport i skoletiden, ekskursjoner, eller andre turer som er en del av grunnskoleopplæringen. Informant 2 viser til at han av og til har opplevd at foreldre melder seg frivillig til å kjøre elevene til ekskursjonsstedet, men legger til at dette hører til sjeldenhetene da det kreves mange frivillige for å transportere elevene, da det er snakk om å transportere alt fra en klasse på 25 elever til et helt trinn på 60-90 elever. I tillegg til det store antallet elever som skal kjøres så overlapper ofte skoletiden med jobben til foreldrene, noe som gjør at de fleste foreldre som regel er opptatt, eller må ta seg fri fra jobb dersom de skal hjelpe til med å transportere elevene på ekskursjon.

Dersom det er mangel på transport må lærerne benytte seg av lokalmiljøet i størst mulig grad. Å benytte lokalområdet og lære om lokalhistorie kan absolutt være en fordel med tanke på utviklingen av elevene sin historiebevissthet, da det å lære om lokalhistorie kan vise elevene at de selv er en del av historien. Gratisprinsippet sin begrensning av transportmiddel er tilsynelatende en ulempe, men den gjør at ekskursjoner ofte holdes i lokalområdet slik at

elevene sin historiebevissthet blir utviklet i større grad, noe som kan sees på som en fordel med tanke på elevene sitt utbytte. En annen måte å forsterke dette utbyttet på er å bruke eldre mennesker og pensjonister med kjennskap til lokalhistorie som en ressurs for læring.

Informant 1 sier at det er mange som sitter inne med mye kunnskap om forskjellige emner, og at de veldig ofte er villige til å dele sine kunnskaper med elevene. Ved å invitere dem på et besøk eller møte dem på en ekskursjon kan de dele sine erfaringer med elevene, og informant 1 mente at dette kunne være en form for løsning på det økonomiske og tidsmessige presset en ekskursjon krever.

5.3 Elevenes utbytte av en ekskursjon

Vi intervjuet informantene om hvilket utbytte elevene fikk fra en ekskursjon, kom det frem flere meninger som er verdt å ta med seg videre. Ting som ble nevnt, og som vi skal komme inn på under, er hvordan en ekskursjon kan påvirke elevenes motivasjon, hvordan en ekskursjon kan påvirke elevenes historiebevissthet, hvilket utbytte elevene får og viktigheten av å ha en kombinasjon av ekskursjon og tradisjonell klasseromsundervisning.

Informant 2 kom inn på hvordan en ekskursjon kan være motiverende og aktiverende for elevene som deltar på ekskursjonen. Han mente at elevene vil få et utbytte som kan få dem til å tenke tilbake på ekskursjonene de har vært på, og tenke «ah, der var vi på ekskursjon og lærte om vikingtiden». Skaalvik og Skaalvik (2015, s.66) skriver om hvordan elevene lærer best når de drives av den indre motivasjonen, og at lek og aktiv læring kan være eksempler på indre motivert arbeid. Når de har en indre motivasjon for noe, så er det aktiviteten i seg selv som er interessant å gjennomføre, og aktiviteten alene er stimulerende nok til at eleven vil gjennomføre den. Det kan hevdes at ekskursjoner kan ha denne effekten på mange elever, ettersom at de får muligheten til å reise til et historisk sted å oppleve noe de interesserer seg for. Det er derimot ikke sikkert at alle elevene har de samme interessene, og læreren bør dermed tilpasse opplegget sitt for å skape en motivasjon hos de elevene som eventuelt ikke har en interesse for dette fra før av slik at de også får et godt læringsutbytte fra ekskursjonen.

Informant 3 kom også inn på hvordan en ekskursjon kan påvirke elevenes motivasjon. Han trodde at elevene ville ha et større læringsutbytte på en ekskursjon ettersom at han mente at de i klasserommet gikk gjennom så mange temaer, og at de kunne slite med å skille dem fra hverandre. Derimot mente han at om elevene får oppleve det selv, er det noe de vil skape seg en nærhet til, og noe de kommer til å huske bedre. Det kan også tenkes at bare det å komme

seg ut av klasserommet vil være en motiverende faktor for elevene. De vil da få en ytre motivasjon, ettersom at det ikke er selve læringsaktiviteten som motiverer dem, men kanskje turen og det å komme seg ut i fra de fire veggene i klasserommet (Skaalvik & Skaalvik, *Motivasjon for læring*, 2015, s.67).

Gjennom intervjuene kom det også frem at informantene mente at en ekskursjon ville være med på å utvikle elevenes historiebevissthet. Når elevene skal skape seg en historiebevissthet, spiller ikke det bare på fortiden som ofte er det første vi tenker på når vi hører ordet *historie*, men også det som skjer i nåtiden. Vår tolkning av fortiden og forståelse av nåtiden former forventningene vi har til fremtiden, og sammen skaper disse en reflektert forståelse av hvem man er, hvor man kommer fra, og hvor man har tenkt seg (Lund, 2011, s.24). Når elevene er historiebevisste vil det si at de kan sette seg selv inn i en historisk kontekst i tid og rom, de blir i stand til å historisere seg selv, og en kan derfor si at historiebevissthet kan ha en identitetsskapende funksjon hos elevene.

Informant 1 var klar på at en ekskursjon kunne bidra til å utvikle elevenes historiebevissthet. Han begrunnet dette i at mange elever har hørt om ting som har skjedd før, men at de gjerne ikke har innblikk i hvorfor ting skjedde eller hvordan det har påvirket hvordan samfunnet har utviklet seg til å bli det samfunnet vi har i dag. Han mente derfor at det å kunne ta elevene med på en ekskursjon ville gjøre det lettere for dem å se sammenhenger mellom historiske hendelser og nåtiden. Med tanke på hva Bruner skriver om at elevene bør få oppleve historien og skape sin egen tolkning av den (Solerød, 2012, s.230), virker det som om dagens lærere er ganske enige om at ekskursjoner er nødvendig for at elevene skal kunne forstå «det store bildet». Det kan også hjelpe dem med å forstå hvordan lokalmiljøet har formet seg gjennom årene, og hvorfor samfunnet er slik det er akkurat der de bor. På den andre siden kan det være elever som ikke har interesse for å sette en fot utenfor klasserommet, og det kan være vanskelig og skape et godt faglig utbytte for elever som ikke er engasjerte på ekskursjonene. For dem kan en ekskursjon bli en helt vanlig tur dersom læreren ikke klarer å engasjere dem. Informant 2 hadde et spesifikt eksempel der han hadde tatt med seg elevene for å besøke noen eldre mennesker. Der fikk de fortalt om hvordan de vokste opp, og de fikk også kle seg i gamle klær og leke gamle leker fra den tiden. Dette vil vi tro er med på å bygge en forståelse hos elevene om hvordan samfunnet har utviklet seg bare de siste årene. Slike ekskursjoner kan være med på å skape en historiebevissthet som kan være vanskelig å få til i et klasserom.

En ekskursjon er også en arena der elevene kan få et stort sosialt utbytte. Skaalvik og Skaalvik skriver i boken *Skolen som læringsarena* (2013) om en undersøkelse som viser at et inkluderende sosialt miljø har positiv betydning for elevenes trivsel, faglige selvoppfattelse og interesse for lærestoffet. De skriver videre om hvordan det å ha både faglig og sosial støtte fra læreren og medelever gir høyere innsats. Vi er av den oppfatning av at ekskursjoner er en ypperlig mulighet for å tilrettelegge relasjonsbygging mellom lærer-elev og elev-elev. Vi vil tro at dette kan føre til økt motivasjon i faget, og at økt motivasjon vil føre til et større læringsutbytte. I intervjuene kom det frem at en av lærerne var av samme oppfatning som oss, mens de to andre kom inn på andre aspekter av det sosiale utbyttet. De snakket om hvordan elevene fikk innblikk i sosiale koder i samfunnet og næringslivet, men også inn på dette med gjensidig respekt. Informant 2 kom inn på det med at elever som gjerne er ganske stille i klasserommet ofte slipper seg litt mer fri ute, og at de derfor kan få en større kapasitet for det faglige når de er og opplever det. Han kom også inn på viktigheten av å ha sosiale aktiviteter som ikke hadde så stor faglig vekt i løpet av ekskursjonen, men at dette ikke skulle være hovedaktiviteten ettersom at de også skulle sitte igjen med et faglig utbytte. Vi mener at en ekskursjon vil være ypperlig for elevene om de skal bygge relasjoner til hverandre. Vi tror også at det er veldig opp til lærerens planlegging med tanke på hvilket utbytte elevene vil sitte igjen med etterpå. Dersom læreren legger opp til en sykkeltur bort til ekskursjonsstedet, med en sosial aktivitet i tillegg, mener vi dette kan øke det sosiale utbyttet elevene får.

Med tanke på kompetansemålene som er i samfunnsfag, kan det argumenteres for at ekskursjon bør brukes oftere. Kompetansemålene sier blant annet at elevene skal forstå hvordan fortiden har påvirket det som skjer i nåtiden, og de skal reflektere over hvem man er og hvor man kommer fra. For mange elever er det vanskelig å se slike sammenhenger når de kun står skrevet på et ark eller om det blir formulert av læreren. På den andre siden bør ikke ekskursjoner brukes for mye heller, ettersom at det krever en god del arbeid for å få et godt utbytte fra en ekskursjon. Det bør gjøres et forarbeid og et etterarbeid, og dette kan godt gjøres i et klasserom. Dermed mener vi det bør være en kombinasjon av de to metodene dersom elevene skal få et høyest mulig utbytte.

5.4 Gjennomføring av ekskursjon

Ekskursjoner må, som alle andre former for undervisning, utføres på best mulig måte for at elevene skal få et best mulig utbytte. Så hvilke kriterier må oppfylles for at vi kan si at en ekskursjon er vellykket?

En ekskursjon er mer enn bare en tur utenfor klasserommets fire vegger, da den består av et forarbeid, arbeid under selve ekskursjonen, og etterarbeid. I følge Olav Fjær skal forarbeidet kunne skape lyst og nysgjerrighet (Fjær, 2015, s.161), det skal med andre ord vekke elevene sin motivasjon. Informantene våre vektlegger fokus på det faglige når det kommer til forarbeidet, at det er vesentlig at elevene har et grunnlag av forkunnskaper slik at de kan forberede seg på selve ekskursjonen. Det som blir læreren sin oppgave er å skape et forarbeid som både forbereder elevene kunnskapsmessig og med tanke på motivasjon. Informant 1 nevner at han har hatt ekskursjoner der elevene har vært med i planleggingen av ekskursjonen, dette tror vi kan være en god måte å motivere elevene på. Ved å stille elevene spørsmål om hvorfor de skal på ekskursjon og hva de egentlig skal se etter vil det mest sannsynlig en aktivere elevene sine forkunnskaper, og ved å lage konkrete mål og oppgaver sammen med elevene kan en skape motivasjon da elevene selv får lov til å være med på å forme selve ekskursjonen. Det viktigste mener vi vil være å forberede elevene på hva som skal skje, og å gjøre dem bevisste på at ekskursjonen skjer i en faglig sammenheng slik at de kan knytte det opp mot det kommende etterarbeidet.

Under selve ekskursjonen er det viktig å vedlikeholde motivasjonen samtidig som en sørger for at elevene skal få et utbytte av ekskursjonsopplegget. Informant 2 sier at det er viktig å styre elevene under ekskursjonen, slik at elevene ikke bare går rundt fritt uten mål og mening. Dersom elevene skal gå rundt på egenhånd mener vi også at de bør ha et klart formål for å få et meningsfullt utbytte. Informant 3 var veldig klar på at læreren må være veldig konkret på hva de skal gjøre når de er på en ekskursjon, og at læreren må være sikker på at alle har forstått hva de skal. Dette kan være krevende dersom en har med større elevgrupper å gjøre. Informantene våre forteller at de vanligvis drar på ekskursjoner trinnvis istedenfor klassevis, noe som betyr at en har med seg opp mot 90 elever på en ekskursjon. Er det forsvarlig å reise av gårde med så mange elever? Det ville være særdeles vanskelig å håndtere en så stor elevgruppe alene. Som en løsning på dette problemet forteller informantene oss at de som regel er flere lærere med på ekskursjonene. På den andre siden er det ikke sikkert det hadde vært like forsvarlig å reise med hele trinnet dersom det ikke var nok lærere tilgjengelig.

Fordelen med å dra på ekskursjon med hele trinnet istedenfor en og en klasse er at elevene får en sjansje til å sosialisere på tvers av klassene, noe som læreren kan oppmuntre til ved å lage grupper på tvers av klassene dersom det er snakk om å jobbe med gruppearbeid under ekskursjonen. Både vi og informantene våre mener at dersom en drar på en ekskursjon med hele trinnet på denne måten er det viktig å planlegge med de andre lærerne, slik at alle klassene på trinnet har de samme målene og oppgavene rundt ekskursjonen.

Oppgaver under selve ekskursjonen er både nyttig og nødvendig ifølge samtlige av informantene våre, da de mener det er viktig for å engasjere og øke kunnskapen til elevene. Ofte er det slik at lærerne som har ansvar for ekskursjonen må stå for forskjellige oppgaver og aktiviteter, men under museumsturer og lignende kan det være en museumspedagog eller en annen form for ekspert som lager oppgaver og aktiviteter for elevene. Informant 1 anbefaler dette, da «*det er viktig at vi også kan se våre egne begrensninger og det å våge å knytte inn andre*». Selv om en som lærer knytter inn ekspertise under selve ekskursjonen på denne måten, mener vi det er læreren sitt ansvar å skape et godt for- og etterarbeid slik at elevene skal få et godt læringsutbytte.

Etterarbeidet er viktig for at elevene skal få vise frem og videreutvikle det faglige utbyttet fra ekskursjonen, gjerne i form av en skriftlig oppgave eller en presentasjon. Dette kan motivere elevene ved at de har et mål med ekskursjonen, og at den skal resultere i et ferdig resultat som i noen tilfeller kan være et arbeid som blir satt karakter på. Slik får også elevene et konkret, synlig utbytte av selve ekskursjonen, noe som kan hjelpe dem med å huske fagstoffet de lærte på turen. En eventuell skriveoppgave der elevene må reflektere vil mest sannsynlig også gjøre dem mer bevisste på det de har lært, noe som kan være med på å fremme elevene sin historiebevissthet og det faglige utbyttet deres.

6.0 Konklusjon

I forskningen vår ønsket vi å se nærmere på hvilket utbytte lærerne mente elevene fikk fra en ekskursjon i historiefaget. Gjennom forskningen vår ville vi undersøke hvilket utbytte de fikk, både faglig og sosialt, om det kunne være med på å utvikle historiebevisstheten deres, og om ekskursjon kunne bli brukt som en motiverende faktor for å fremme læringsutbyttet.

Problemstillingen vår ble derfor: «Hvilket utbytte mener lærerne elevene får fra en ekskursjon i historiefaget, og hvordan kan det utvikle elevenes historiebevissthet?»

I forskningsarbeidet vårt kom vi frem til følgende: Alle informantene våre var utelukkende positiv til å bruke ekskursjon som undervisningsmetode, men alle var også klare på at den måtte være godt planlagt. Det kom frem blant informantene at et forarbeid og et etterarbeid var essensielt med tanke på at elevene skulle få et godt læringsutbytte i fra ekskursjonen. De mente også at gjennom en ekskursjon ville mange elever ha lettere for å huske ting, men også bli interesserte i selve arbeidet på ekskursjonen ettersom motivasjonen steg. Elevenes historiebevissthet var også et emne som kom opp, og informantene mente at denne kunne utvikles bedre på en ekskursjon, ettersom at det vil være lettere for mange å se fysiske sammenhenger enn å bare lese om det i en bok. Det sosiale utbyttet var en annen positiv side ved ekskursjonen, og informantene nevnte at elever som ofte var stille i klasserommet, ble mer deltakende i elevgruppen når de var på en ekskursjon.

Om vi skal konkludere med det vi har funnet ut gjennom vår forskning, så kom det frem at elevenes læringsutbytte blir høyere om en reiser på ekskursjon. Dette er derimot avhengig av at det gjøres et godt forarbeid slik at elevene vet formålet med ekskursjonen. Det er også essensielt med et godt etterarbeid, slik at elevene kan arbeide videre med de erfaringene de har gjort seg og reflektere over dem. En ekskursjon kan også virke som en motivasjonsfaktor for mange elever.

Bibliografi

- Aamodt, P. O., Prøitz, T. S., Hovdhaugen, E., & Stensaker, B. (2007). *Læringsutbytte i høyere utdanning*. Oslo: NIFU STEP.
- Fjær, O. (2015). Ekskursjoner og feltarbeid - en spennende læringsarena. I P. J. Sætre, & R. Mikkelsen, *Geografididaktikk for klasserommet* (ss. 160-197). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Hunnes, O. R. (2008, Mars 9). Læringsperspektiv på ekskursjon som arbeidsmåte. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*, s. 38-42.
- Jordet, A. N. (2010). *Klasserommet utenfor : tilpasset opplæring i et utvidet læringsrom*. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Kvande, L., & Naastad, N. (2013). *Hva skal vi med historie?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Lund, E. (2011). *Historiedidaktikk : en håndbok for studenter og lærere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Postholm, M. B., & Jacobsen, D. I. (2014). *Læreren med forskerblick*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2013). *Skolen som læringsarena*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2015). *Motivasjon for læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Solerød, E. (2012). *Pedagogiske grunntanker - i et dannelsesperspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Generell del av læreplanen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/det-meiningssokjande-mennesket/> (21.05.2018)
- Utdanningsdirektoratet. (2013, 08 1). *Læreplan i samfunnsfag (SAF1-03)*. Hentet fra https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Komplett_visning (21.05.2018)
- Utdanningsdirektoratet. (2016, 12 2). *Læringsutbytte - kvalitet i fagopplæringen*. Hentet fra <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitet-i-fagoppleringen/Administrasjon/Laringsutbytte/> (21.05.2018)
- Vaage, S. (2001). Perspektivtaking, rekonstruksjon av erfaring og læreprosesser: George Herbert Meade og John Dewey om læring. I O. Dysthe, *Dialog, samspel og læring* (ss. 129-150). Oslo: Abstrakt Forlag AS.

7.0 Vedlegg

7.1 Vedlegg 1

Hei!

Vi er to 3.års lærerstudenter ved Høgskulen på Vestlandet som skal gjennomføre en undersøkelse i forbindelse med vår bacheloroppgave i samfunnsfag denne våren. Vi sender derfor en forespørsel om å få lov til å gjennomføre en undersøkelse blant lærerne ved [navn på skole]. Undersøkelsen vil bli utført i form av et kvalitativt intervju, og vi trenger 1-2 informanter med erfaring angående ekskursjon i historie som vi kan intervju. En intervjuguide med spørsmål vil bli tilsendt på forhånd slik at informantene får mulighet til å forberede seg på intervjuet.

Problemstillingen for oppgaven vår er «*Hvilket utbytte mener lærerne elevene får fra en ekskursjon i historiefaget, og hvordan kan det utvikle elevenes historiebevissthet?*».

Ekskursjon er et tema som har vært aktuelt i mange år og som fremdeles blir brukt i flere fag. Vi skal ha fokus på ekskursjon i historiefaget, ettersom vi synes det er interessant å se om elevene får et annet utbytte av å dra på ekskursjon enn det de ville fått gjennom tradisjonell klasseromsundervisning. Dessuten er det spennende å se om ekskursjon i lokalmiljøet kan gi en større faglig kompetanse enn hva fagbøkene kan.

Vi er gjennom høgskolen underlagt taushetsplikten, og all informasjon som blir samlet inn gjennom denne undersøkelsen vil behandles konfidensielt og vil bli makulert etter at materialet er analysert og oppgaven er levert.

Ved eventuelle spørsmål, ta gjerne kontakt:

E-post: [e-post 1] eller [e-post 2]

Mob: [telefonnummer 1] (Lars) eller [telefonnummer 2] (Magnus)

Mvh

Lars Mellesdal Petterteig og Magnus Grip Lunde

Hva skal til for at en ekskursjon i historiefaget er vellykket?

- Hvilket utbytte mener læreren at elevene får av en ekskursjon kontra klasseromsundervisning?

Fase 1: Rammesetting

- Uformell prat
- Start av båndopptaker
- Definerer av sentrale begrep
 - **Ekskursjon** er en utflukt eller mindre reise som foretas som en del av undervisning eller vitenskapelig arbeid. I undervisningsøyemed foretas ekskursjoner som regel av flere personer sammen, og skiller seg fra en tur eller reise ved at den har en faglig målsetning. Dette kan være å skaffe førstehånds erfaring innen et felt, eller å belyse et emne på måter som ikke er mulig innenfor begrensingen satt av et klasserom. En ekskursjon består av et forarbeid, selve utflukten og et etterarbeid.
 - Hva vil det si at en ekskursjon er **vellykket**?

At en ekskursjon er vellykket vil si at elevene har fått et faglig og sosialt læringsutbytte som står i tråd med den måloppnåelsen som læreren har sett for seg for ekskursjonen.

- **Historiebevissthet**

Å ha en historiebevissthet vil på et eller annet nivå bety at man er i stand til å historisere seg selv; å sette seg selv inn i en historisk kontekst i både tid og rom. Historiebevissthet er tett forbundet med historiens identitetsskapende funksjoner. Å vite hvem man er, hvor man kommer fra, og også hvor man har tenkt seg hen, handler om en utvikling av egenforståelse som kan beskrives både som identitets- og historiebevissthetsskapende på én og samme tid.

Fase 2: Erfaringer

- Hvilke erfaringer har du med ekskursjon i historiefaget?
 - Klasseserinn?
 - Størrelse på klassen?

- I hvilken sammenheng reiste dere? Museum, lokalområde? hva var ekskursjonsmålet?
- Hvordan var ekskursjonen organisert? Var du som lærer alene med klassen, eller hadde du foreldre med på ekskursjon?
- Hva er dine tanker om ekskursjon som undervisningsmetode?

Fase 3: Fokuserer på å få svar på problemstillingen

- Hvordan kan ekskursjon som undervisningsmetode være med på å utvikle elevene sin historiebevissthet?
- Hvordan mener du klassen bør forberede seg før ekskursjonen? Hvilket forarbeid må til for at elevene skal få et tilstrekkelig utbytte av selve ekskursjonen?
- Hvordan styrer du ekskursjonen som lærer? I hvilken grad styrer du elevene under selve ekskursjonen?
- Mener du det er vesentlig å ha noen oppgaver på ekskursjonen for at stoffet setter seg hos elevene? Hva slags arbeid bør gjøres under selve ekskursjonen for at elevene skal nå målene ved ekskursjonen?
- Hvordan jobber du med stoffet etter ekskursjonen for at elevene skal få størst mulig utbytte av den?
- Hvilket læringsutbytte mener du elevene får fra en ekskursjon kontra tradisjonell klasseromsundervisning?
- Hva mener du må gjøres for å få en vellykket ekskursjon med tanke på elevenes læringsutbytte?
- Hvilket sosialt utbytte mener du elevene får fra en ekskursjon kontra tradisjonell klasseromsundervisning?
- Hva mener du må gjøres for å få en vellykket ekskursjon med tanke på elevenes sosiale utbytte?

Fase 4: Tilbakeblikk

- Oppsummerende
- Har vi forstått deg riktig? (evt om vi lurer på noe)
- Er det noe du vil legge til?